

PENILAIAN *SOCIAL RETURN ON INVESTMENT* (SROI) BAGI AGIHAN ZAKAT DALAM PENDIDIKAN TINGGI: ANALISIS KOMPREHENSIF UNIVERSITI POLY-TECH MALAYSIA (UPTM) 2024

ASSESSMENT OF SOCIAL RETURN ON INVESTMENT (SROI) OF ZAKAT DISTRIBUTION IN HIGHER EDUCATION: A COMPREHENSIVE ANALYSIS OF UNIVERSITI POLY-TECH MALAYSIA (UPTM) 2024

Muhd Bazli Hashim ¹
Sh. Nurulhuda Sy Hassan ²
Khairul Ashraaf Saari ³
Asyraf Rahman ⁴
Khairuddin Majidillah ⁵

¹ Universiti Poly-Tech Malaysia (UPTM), Unit Zakat, (E-mail: bazli@uptm.edu.my)

² Sekolah Kebangsaan Beranang, Selangor, (E-mail: s.nurulhudahassan@gmail.com)

³ Pusat Pengajian Bahasa Melayu dan Komunikasi, Fakulti Bahasa dan Komunikasi (UniSZA)
(E-mail: khairulashraaf@unisza.edu.my)

⁴ Centre For Islamic, General and Language Studies (UPTM), (E-mail: asyralph@uptm.edu.my)

⁵ Centre For Islamic, General and Language Studies (UPTM), (E-mail: khairuddin@uptm.edu.my)

*Corresponding author: bazli@uptm.edu.my

Article history

Received date : 3-8-2026
Revised date : 4-8-2026
Accepted date : 8-9-2026
Published date : 21-9-2026

To cite this document:

Hashim, M. B., Sy Hassan, S. N., Saari, K. A., Rahman, A., & Majidillah, K. (2026). Penilaian social return on investment (SROI) bagi agihan zakat dalam pendidikan tinggi: Analisis komprehensif Universiti Poly-Tech Malaysia (UPTM) 2024. *Journal of Islamic, Social, Economics and Development (JISED)*, 11 (86), 880 – 897.

Abstrak: Zakat sebagai tonggak utama kewangan sosial Islam memainkan peranan penting dalam menyokong golongan berpendapatan rendah dan asnaf. Dalam konteks pendidikan tinggi, kepentingannya semakin meningkat apabila pelajar berdepan kenaikan kos sara hidup, ketidakamanan makanan dan kekangan akses kepada sumber pembelajaran digital. Walaupun program zakat universiti berkembang pesat, penilaian empirikal terhadap nilai sosial sebenar masih terhad, khususnya menggunakan kerangka pengukuran impak yang standard. Kajian ini menilai *Social Return on Investment (SROI)* bagi agihan zakat Universiti Poly-Tech Malaysia (UPTM) tahun 2024. Sebanyak RM464,912.90 telah diagihkan kepada 443 penerima bantuan kewangan secara langsung, di samping pelaksanaan program Gerobok Rezeki yang memberi manfaat kepada kira-kira 800 pelajar setiap bulan sepanjang tahun 2024. melalui bantuan yuran pengajian, elaun sara hidup, bantuan makanan, sokongan perjalanan, bantuan digital dan bantuan kecemasan. Menggunakan kerangka SROI yang menekankan pemonetaan hasil bukan kewangan, kajian mendapati nisbah SROI sebanyak 1.62, menunjukkan setiap RM1 zakat menjana RM1.62 nilai sosial. Nilai ini terhasil daripada pencegahan keciciran pelajar,

peningkatan keselamatan makanan, dan penambahbaikan kesejahteraan psikologi. Dapatan ini selari dengan kajian terdahulu yang menunjukkan tekanan kewangan dan ketidakamanan makanan menjejaskan prestasi akademik dan kesejahteraan pelajar. Kajian ini turut menunjukkan keselarasan dengan Matlamat Pembangunan Mampan (SDG), khususnya SDG 1 (kemiskinan), SDG 2 (kelaparan), SDG 4 (pendidikan) dan SDG 10 (ketidaksamarataan). Secara keseluruhannya, dapatan membuktikan bahawa zakat, apabila diurus secara strategik, berfungsi sebagai instrumen pelaburan sosial berimpak tinggi dalam institusi pendidikan tinggi.

Kata Kunci: Agihan Zakat; Kesejahteraan Pelajar; Kewangan Sosial Islam; Pendidikan Tinggi; Social Return on Investment (SROI).

Abstract: Zakat, as a cornerstone of Islamic social finance, plays an important role in supporting low-income groups and asnaf. In the context of higher education, its importance is increasing as students face rising living costs, food insecurity, and limited access to digital learning resources. Although university zakat programmes are expanding rapidly, empirical assessment of their actual social value remains limited, particularly through the use of a standardised impact measurement framework. This study assesses the Social Return on Investment (SROI) of zakat distribution at Universiti Poly-Tech Malaysia (UPTM) in 2024. A total of RM464,912.90 was distributed to 443 direct recipients of financial assistance, alongside the implementation of the Gerobok Rezeki programme, which benefited approximately 800 students each month throughout 2024 through tuition fee assistance, living allowances, food assistance, travel support, digital assistance, and emergency assistance. Using the SROI framework, which emphasises the mapping of non-financial outcomes, the study found an SROI ratio of 1.62, indicating that every RM1 of zakat generated an estimated RM1.62 in social value. This value was derived from the prevention of student dropout, improved food security, and enhanced psychological well-being. These findings are consistent with previous studies showing that financial stress and food insecurity affect students' academic performance and well-being. The study also demonstrates alignment with the Sustainable Development Goals (SDGs), particularly SDG 1 (No Poverty), SDG 2 (Zero Hunger), SDG 4 (Quality Education), and SDG 10 (Reduced Inequalities). Overall, the findings demonstrate that zakat, when managed strategically, can function as a high-impact social investment instrument in higher education institutions.

Keywords: Zakat Distribution; Student Well-Being; Islamic Social Finance; Higher Education; Social Return on Investment (SROI).

Pengenalan

Zakat telah lama diiktiraf sebagai mekanisme pengagihan semula kekayaan yang penting dalam sistem ekonomi Islam. Ia bukan sahaja berfungsi sebagai kewajipan agama, malah mempunyai fungsi sosial dalam membantu golongan yang memerlukan dan mengurangkan ketidakseimbangan ekonomi. Dalam konteks pendidikan tinggi, agihan zakat dapat menjadi instrumen sokongan kepada pelajar yang berhadapan kekangan kewangan dan cabaran untuk meneruskan pengajian. Kajian oleh Mat Daud dan Wahid (2024) menunjukkan bahawa bantuan zakat mempunyai peranan dalam menyokong prestasi pendidikan dan kesinambungan pengajian pelajar dalam institusi pendidikan tinggi. Pada masa yang sama, model intervensi zakat seperti HOPE menunjukkan potensi zakat dalam menangani beban kewangan berkaitan pendidikan tinggi dan kebergantungan kepada hutang pendidikan (Pitchay et al., 2025). Pendekatan ini memperlihatkan bahawa zakat boleh dilihat bukan sekadar sebagai bantuan kebajikan jangka pendek, tetapi sebagai salah satu mekanisme kewangan sosial Islam yang berpotensi menyokong pembangunan insan dan kesejahteraan pelajar.

Peranan zakat dalam pendidikan tinggi semakin penting berikutan cabaran kewangan yang dihadapi oleh sebahagian pelajar. Antara cabaran tersebut termasuklah kos pendidikan, perbelanjaan sara hidup dan keperluan asas yang boleh mempengaruhi pengalaman serta kesejahteraan pelajar. Dalam konteks ketidakamanan makanan, kajian terhadap mahasiswa menunjukkan bahawa keadaan tersebut mempunyai hubungan dengan kesejahteraan dan kejayaan akademik pelajar (Ahmad et al., 2021). Kajian sistematik yang lebih terkini turut menunjukkan bahawa ketidakamanan makanan dalam kalangan pelajar pendidikan tinggi mempunyai hubungan dengan prestasi akademik dan beberapa aspek kesejahteraan pelajar (Galseku et al., 2026). Oleh itu, bantuan yang menangani keperluan asas seperti makanan dan sokongan kewangan mempunyai kepentingan bukan sahaja dari sudut kebajikan, tetapi juga dari sudut kesinambungan pendidikan.

Dalam konteks Universiti Poly-Tech Malaysia (UPTM), agihan zakat dilaksanakan melalui pelbagai bentuk bantuan yang merangkumi keperluan pendidikan, kewangan dan kebajikan pelajar. Pada tahun 2024, sejumlah RM464,912.90 telah diagihkan dan seramai 443 pelajar menerima bantuan kewangan secara langsung. Selain itu, inisiatif Gerobok Rezeki turut dilaksanakan bagi membantu keperluan makanan pelajar. Data ini menunjukkan bahawa agihan zakat UPTM merangkumi beberapa dimensi *outcome* sosial yang berpotensi dinilai secara lebih menyeluruh.

Walaupun agihan zakat mempunyai pelbagai manfaat sosial, penilaian keberkesanannya sering tertumpu kepada jumlah dana yang diagihkan atau bilangan penerima. Pendekatan sedemikian belum semestinya menunjukkan nilai sosial yang terhasil daripada pelaburan zakat tersebut. Dalam hal ini, *Social Return on Investment* (SROI) menyediakan kerangka untuk mengenal pasti perubahan yang berlaku hasil sesuatu intervensi dan menerjemahkan sebahagian *outcome* tersebut kepada nilai kewangan menggunakan financial proxy yang bersesuaian (Nicholls et al., 2012). Pendekatan ini membolehkan nilai manfaat seperti kesinambungan pendidikan, keselamatan makanan dan kesejahteraan psikologi dinilai secara lebih sistematik.

Sehubungan itu, terdapat keperluan untuk menilai agihan zakat di institusi pendidikan tinggi bukan sahaja berdasarkan jumlah bantuan yang disalurkan, tetapi juga berdasarkan *outcome* sosial yang dihasilkan. Kelompongan utama yang ingin ditangani oleh kajian ini ialah kekurangan penilaian berasaskan SROI yang menggabungkan beberapa *outcome* sosial utama daripada agihan zakat pendidikan tinggi dalam satu kerangka penilaian yang sama. Kajian ini

mengisi kelompongan tersebut dengan mengaplikasikan kerangka SROI terhadap agihan zakat UPTM bagi tahun 2024, dengan memberi tumpuan kepada tiga *outcome* utama, iaitu pencegahan keciciran dan kesinambungan pendidikan, peningkatan keselamatan makanan serta peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi. Pendekatan ini membolehkan nilai sosial yang dianggarkan dibandingkan dengan jumlah pelaburan zakat, di samping menyediakan asas untuk menilai keteguhan anggaran melalui analisis sensitiviti.

Objektif Kajian

Berdasarkan keperluan untuk mengukur impak agihan zakat secara lebih menyeluruh, kajian ini bertujuan untuk menilai nilai sosial yang dijana melalui pelaksanaan program agihan zakat Universiti Poly-Tech Malaysia (UPTM) pada tahun 2024 menggunakan pendekatan *Social Return on Investment* (SROI). Secara khusus, kajian ini mempunyai tiga objektif utama:

1. Menilai nilai sosial yang dijana melalui program agihan zakat UPTM pada tahun 2024 menggunakan metodologi *Social Return on Investment* (SROI).
2. Mengenal pasti dan mengukur *outcome* sosial utama yang terhasil daripada agihan zakat UPTM, khususnya dari aspek pencegahan keciciran pelajar, keselamatan makanan serta kesejahteraan psikologi dan emosi.
3. Menganalisis sumbangan program agihan zakat UPTM terhadap Matlamat Pembangunan Mampan (SDG) dan prinsip *Maqasid al-Shariah*, serta menilai keteguhan anggaran SROI melalui analisis sensitiviti.

Sorotan Literatur

Sorotan literatur berkaitan kewangan sosial Islam, agihan zakat dalam pendidikan tinggi, ketidakamanan makanan, penilaian impak sosial serta hubungan antara zakat, Matlamat Pembangunan Mampan (SDG) dan *Maqasid al-Shariah* menyediakan asas konseptual kepada kajian ini. Sorotan ini dibahagikan kepada empat domain utama, iaitu kewangan sosial Islam dan fungsi zakat, agihan zakat dalam pendidikan tinggi, *Social Return on Investment* (SROI) sebagai kerangka penilaian, serta hubungan zakat dengan SDG dan *Maqasid al-Shariah*.

Kewangan Sosial Islam dan Fungsi Zakat

Kewangan sosial Islam merangkumi instrumen kewangan dan kebajikan yang berasaskan prinsip Islam, termasuk zakat, sedekah, infak, wakaf dan *qard hasan*. Dalam konteks pembangunan sosial, instrumen tersebut mempunyai fungsi pengagihan semula sumber dan sokongan kepada kelompok yang memerlukan. Literatur berkaitan kewangan sosial Islam menunjukkan bahawa instrumen tersebut mempunyai potensi untuk menyumbang kepada agenda pembangunan yang lebih luas, termasuk pengurangan kemiskinan, keterangkuman sosial dan pencapaian Matlamat Pembangunan Mampan (Tok et al., 2022).

Dalam konteks pendidikan tinggi, zakat mempunyai potensi untuk berfungsi sebagai instrumen bantuan kewangan yang menyokong pelajar daripada kelompok rentan. Kajian Mat Daud dan Wahid (2024) terhadap penerima zakat di institusi pendidikan tinggi Malaysia mendapati bahawa bantuan kewangan melalui zakat mempunyai hubungan positif dengan proses pembelajaran, kesediaan pelajar dan prestasi akademik. Dapatan ini menunjukkan bahawa fungsi zakat dalam pendidikan tinggi boleh melangkaui bantuan kewangan secara langsung kepada sokongan terhadap pembangunan modal insan.

Pendekatan ini turut dapat dilihat melalui cadangan model HOPE yang menggunakan zakat sebagai salah satu mekanisme untuk menangani beban hutang pendidikan pelajar daripada kelompok berpendapatan rendah. Pitchay et al. (2025) mencadangkan pendekatan yang

menggabungkan tanggungjawab sosial, prinsip Syariah dan kelestarian institusi dalam menangani isu beban pinjaman pendidikan.

Agihan Zakat dalam Pendidikan Tinggi

Agihan zakat dalam pendidikan tinggi semakin relevan apabila pelajar berhadapan dengan peningkatan kos pendidikan dan sara hidup. Tekanan kewangan boleh mempengaruhi kesejahteraan psikologi serta pengalaman pembelajaran pelajar. Kajian Aziz et al. (2025) terhadap pelajar universiti swasta di Selangor mendapati terdapat hubungan yang sangat kuat antara masalah kewangan dengan tekanan dalam kalangan responden. Dapatan tersebut memberikan asas bahawa sokongan kewangan institusi merupakan salah satu aspek penting dalam menangani tekanan kewangan pelajar (Md Ismail & Ali, 2022).

Dalam konteks ketidakamanan makanan pula, kajian Ahmad et al. (2021) terhadap mahasiswa di Malaysia menunjukkan bahawa ketidakamanan makanan mempunyai kaitan dengan kesejahteraan psikososial dan prestasi akademik. Kajian tersebut mendapati pelajar yang mengalami ketidakamanan makanan mempunyai kemungkinan lebih tinggi mengalami tekanan, kebimbangan dan kemurungan serta menunjukkan prestasi akademik yang lebih rendah.

Dapatan tersebut disokong oleh kajian sistematik Galseku et al. (2026), yang merangkumi 47 kajian melibatkan pelajar pendidikan tinggi dari pelbagai negara. Kajian tersebut mendapati bahawa sebahagian besar kajian yang dianalisis menunjukkan hubungan negatif antara ketidakamanan makanan dengan prestasi akademik. Oleh itu, isu keselamatan makanan merupakan salah satu dimensi penting dalam menilai kesejahteraan dan kesinambungan pendidikan pelajar.

Dalam konteks UPTM, keperluan tersebut diterjemahkan melalui pelaksanaan bantuan kewangan dan inisiatif Gerobok Rezeki. Oleh itu, *outcome* keselamatan makanan dalam kajian ini bukan sahaja berkaitan dengan pemenuhan keperluan asas, tetapi turut dilihat sebagai sebahagian daripada sokongan terhadap pengalaman pembelajaran dan kesejahteraan pelajar (Ariffin et al., 2024).

Social Return on Investment (SROI) sebagai Kerangka Penilaian

Social Return on Investment (SROI) merupakan pendekatan untuk mengenal pasti, mengukur dan menilai perubahan sosial yang terhasil daripada sesuatu intervensi dengan menggabungkan maklumat kuantitatif dan kualitatif serta penggunaan financial proxy bagi *outcome* yang tidak mempunyai nilai pasaran secara langsung. Panduan SROI yang diterbitkan pada tahun 2012 menyediakan kerangka untuk mengukur, mengurus dan melaporkan nilai sosial serta impak sesuatu aktiviti.

Salah satu ciri penting SROI ialah tumpuannya terhadap perubahan yang dialami oleh pihak berkepentingan. Oleh itu, penilaian tidak hanya mengambil kira jumlah input atau output sesuatu program, tetapi turut meneliti *outcome* yang terhasil daripada intervensi. Pendekatan ini bersesuaian dengan kajian agihan zakat kerana nilai bantuan tidak semestinya dapat digambarkan sepenuhnya melalui jumlah wang yang diagihkan atau bilangan penerima sahaja.

Dalam konteks kajian ini, pendekatan SROI digunakan untuk menilai tiga *outcome* utama, iaitu pencegahan keciciran dan kesinambungan pendidikan, peningkatan keselamatan makanan serta peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi. Setiap *outcome* diterjemahkan kepada financial

proxy yang bersesuaian bagi membolehkan anggaran nilai sosial dibandingkan dengan jumlah pelaburan zakat.

SROI juga menekankan keperluan untuk mengelakkan tuntutan nilai yang berlebihan dengan mengambil kira faktor seperti *deadweight*, *attribution*, *displacement* dan *drop-off* (Corvo et al., 2022). Prinsip ini penting dalam kajian berasaskan data sekunder kerana sebahagian nilai sosial yang dianggarkan bergantung kepada andaian dan financial proxy. Oleh itu, hasil SROI dalam kajian ini ditafsirkan sebagai anggaran nilai sosial, bukannya ukuran langsung terhadap nilai sebenar yang dialami oleh setiap penerima.

Zakat, Matlamat Pembangunan Mampan (SDG) dan *Maqasid al-Shariah*

Hubungan antara kewangan sosial Islam dan Matlamat Pembangunan Mampan semakin mendapat perhatian dalam literatur (Rosman et al., 2022; Tok et al., 2022) menunjukkan bahawa kewangan sosial Islam mempunyai potensi untuk menyokong pencapaian SDG melalui mekanisme pengagihan semula, pengurangan kerentanan dan penyediaan sokongan kepada kelompok yang memerlukan.

Dalam konteks kajian ini, *outcome* pencegahan keciciran dan kesinambungan pendidikan mempunyai kaitan dengan SDG 4: Pendidikan Berkualiti, manakala *outcome* keselamatan makanan mempunyai kaitan dengan SDG 2: Tiada Kelaparan (Abduh, 2019). Bantuan kewangan kepada pelajar daripada kelompok rentan turut mempunyai hubungan dengan SDG 1: Tiada Kemiskinan dan SDG 10: Mengurangkan Ketidaksamaan. *Outcome* berkaitan kesejahteraan psikologi pula mempunyai kaitan dengan SDG 3: Kesihatan Baik dan Kesejahteraan. Hubungan ini digunakan dalam kajian sebagai pemetaan konseptual terhadap *outcome* yang dikenal pasti, dan bukan sebagai dakwaan bahawa program tersebut secara bersendirian mencapai sasaran SDG.

Dari perspektif *Maqasid al-Shariah*, agihan zakat dalam pendidikan tinggi boleh dikaitkan dengan beberapa dimensi pemeliharaan yang relevan dengan *outcome* kajian. Sokongan terhadap kesinambungan pendidikan boleh dikaitkan dengan pemeliharaan akal (*hifz al-'aql*), bantuan makanan dengan pemeliharaan jiwa (*hifz al-nafs*), manakala bantuan kewangan yang mengurangkan tekanan ekonomi boleh dikaitkan dengan pemeliharaan harta (*hifz al-mal*). Dalam kajian ini, pemetaan tersebut digunakan sebagai kerangka interpretasi terhadap *outcome*, bukannya sebagai ukuran langsung pencapaian *Maqasid al-Shariah*.

Metodologi

Kajian ini menggunakan metodologi *Social Return on Investment* (SROI) bagi menilai nilai sosial yang dijana melalui agihan zakat UPTM bagi tahun 2024. Kerangka SROI dipilih kerana ia menawarkan kaedah yang kukuh dan menyeluruh untuk mengukur *outcome* ketara dan tidak ketara hasil intervensi sosial. Seperti yang dinyatakan oleh Nicholls et al. (2012), SROI melangkaui pelaporan kewangan tradisional dengan menangkap dimensi nilai yang lebih luas seperti kelegaan emosi, peningkatan kesejahteraan, kesinambungan pendidikan, dan peningkatan keupayaan insan. *Outcome* ini amat relevan dalam konteks pendidikan tinggi, di mana tekanan kewangan dan ketidakamanan makanan bukan sahaja mempengaruhi keadaan ekonomi pelajar, malah turut memberi kesan kepada penglibatan akademik dan kestabilan psikologi mereka. Melalui aplikasi SROI, kajian ini menunjukkan bagaimana inisiatif zakat UPTM berfungsi sebagai pelaburan sosial strategik dan bukannya sekadar bantuan kebajikan bersifat sekali beri.

Metodologi yang digunakan adalah berasaskan prinsip SROI yang menekankan penglibatan pihak berkepentingan, ketelitian dalam mengenal pasti perubahan, penggunaan financial proxy yang bersesuaian serta keperluan untuk mengelakkan dakwaan nilai sosial yang berlebihan (Nicholls et al., 2012). Prinsip tersebut menjadi panduan dalam memastikan proses penilaian dilakukan secara telus dan berhati-hati, khususnya apabila *outcome* sosial tidak mempunyai nilai pasaran secara langsung. Dalam konteks kajian ini, pendekatan tersebut digunakan untuk menganggarkan nilai kewangan bagi *outcome* seperti kesinambungan pendidikan, keselamatan makanan serta kesejahteraan psikologi dan emosi.

Bagi mengelakkan pengiraan nilai sosial yang berlebihan, kajian ini turut mengambil kira empat elemen pelarasan dalam SROI, iaitu *deadweight*, *attribution*, *displacement* dan *drop-off*. *Deadweight* merujuk kepada perubahan yang mungkin berlaku walaupun tanpa intervensi zakat, manakala *attribution* merujuk kepada bahagian perubahan yang boleh dikaitkan dengan sumbangan pihak atau intervensi lain. *Displacement* pula merujuk kepada keadaan apabila sesuatu *outcome* yang terhasil menggantikan *outcome* di tempat atau pihak lain, manakala *drop-off* merujuk kepada pengurangan nilai *outcome* apabila kesannya berkurangan dari semasa ke semasa. Dalam kajian ini, keempat-empat elemen tersebut dinilai berdasarkan maklumat yang tersedia dalam data sekunder dan konteks program agihan zakat UPTM. Memandangkan kajian tidak melibatkan pengumpulan data primer daripada penerima, nilai pelarasan khusus bagi setiap elemen tidak dianggarkan secara berasingan. Oleh itu, nilai SROI yang dilaporkan hendaklah ditafsirkan sebagai anggaran nilai sosial indikatif berdasarkan data dan andaian yang tersedia, bukannya sebagai ukuran kausal langsung terhadap perubahan yang dialami oleh penerima. Pendekatan ini digunakan bagi memastikan interpretasi dapatan dibuat secara berhati-hati dan tidak melebihi sumbangan program zakat.

Langkah pertama dalam proses metodologi melibatkan mengenalpastian pihak berkepentingan yang mengalami perubahan material hasil agihan zakat UPTM. Pihak berkepentingan utama dalam kajian ini ialah 443 pelajar yang menerima bantuan kewangan secara langsung. Pelajar-pelajar ini menerima manfaat melalui subsidi yuran pengajian, elaun sara hidup, bantuan pengangkutan, bantuan digital dan bantuan kecemasan. Pihak berkepentingan sekunder pula terdiri daripada kira-kira 800 pelajar setiap bulan yang menerima bantuan makanan melalui program Gerobok Rezeki. Dalam tempoh 12 bulan, jumlah ini bersamaan lebih daripada 9,600 interaksi bantuan makanan. Walaupun setiap interaksi tidak semestinya mewakili individu yang berbeza, ia mencerminkan permintaan yang berterusan terhadap bantuan keselamatan makanan dalam kalangan pelajar. Pihak berkepentingan tertiar terdiri daripada komuniti UPTM yang lebih luas, termasuk pensyarah, staf pentadbiran dan rangkaian rakan sebaya yang mendapat manfaat secara tidak langsung hasil peningkatan kestabilan dan penglibatan pelajar. Walaupun *outcome* tertiar diiktiraf secara konseptual, hanya *outcome* utama dan sekunder dimonetakan bagi mengekalkan amalan anggaran konservatif.

Pembangunan peta impak atau theory of change merupakan komponen penting dalam metodologi SROI kerana ia menerangkan hubungan logik antara input, aktiviti, *output* dan *outcome* yang terhasil daripada sesuatu intervensi (Nicholls et al., 2012). Input merujuk kepada jumlah keseluruhan pelaburan zakat sebanyak RM464,912.90 bagi tahun 2024 (Jawatankuasa Zakat UPTM, 2024). Aktiviti pula merangkumi program kebajikan seperti bantuan yuran pengajian, bantuan laptop, elaun bulanan, bantuan kewangan kecemasan, sokongan perjalanan melalui inisiatif Jom Balik Raya serta bantuan makanan melalui program Gerobok Rezeki. *Output* mewakili hasil segera daripada aktiviti tersebut seperti bilangan pelajar yang menerima bantuan dan jumlah bantuan makanan yang diagihkan. Walau bagaimanapun, *output* tidak

semestinya menggambarkan perubahan yang dialami oleh penerima. Oleh itu, SROI memberi tumpuan kepada *outcome*, iaitu perubahan yang berlaku kepada pelajar hasil daripada intervensi yang dilaksanakan.

Jadual 1: Peta Impak Agihan Zakat UPTM Tahun 2024

Komponen SROI	Penerangan
Input	Jumlah pelaburan/agihan zakat sebanyak RM464,912.90 bagi tahun 2024.
Aktiviti	Bantuan yuran pengajian, elaun sara hidup, bantuan laptop, subsidi pengangkutan, bantuan kewangan kecemasan, inisiatif Jom Balik Raya, dan bantuan makanan melalui Gerobok Rezeki.
Output	443 pelajar menerima bantuan kewangan secara langsung. Program Gerobok Rezeki pula menyediakan bantuan makanan kepada kira-kira 800 pelajar setiap bulan, bersamaan kira-kira 9,600 interaksi bantuan makanan sepanjang tahun.
Outcome	(i) Pengurangan risiko keciciran dan peningkatan kesinambungan pendidikan; (ii) peningkatan keselamatan makanan; dan (iii) peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi.
Proksi Kewangan	Pencegahan keciciran: RM5,000 bagi setiap kes yang dielakkan; keselamatan makanan: RM30 sebulan bagi setiap penerima; kesejahteraan psikologi dan emosi: RM300 bagi setiap penerima.
Andaian	Anggaran 15% daripada 443 penerima bantuan kewangan berada dalam risiko serius untuk tercicir tanpa bantuan, bersamaan kira-kira 66 pelajar.
Analisis Sensitiviti	Risiko keciciran diuji pada 10%, 15% dan 20%, manakala nilai kos yang dielakkan diuji pada RM4,000, RM5,000 dan RM6,000 bagi setiap kes.

Sumber: Jawatankuasa Zakat UPTM (2024).

Outcome pertama ialah pencegahan keciciran dalam kalangan pelajar yang berdepan dengan kekangan kewangan. Berdasarkan pemetaan *outcome* dalam Jadual 1, bantuan zakat UPTM dilihat berperanan dalam mengurangkan risiko keciciran melalui bantuan kewangan yang disalurkan kepada pelajar yang memerlukan. Bantuan tersebut merangkumi bantuan yuran pengajian, sara hidup, pengangkutan serta bentuk bantuan kewangan lain yang dapat mengurangkan tekanan kewangan pelajar sepanjang tempoh pengajian.

Dalam kajian ini, anggaran kadar risiko keciciran sebanyak 15% digunakan sebagai andaian konservatif bagi menganggarkan bilangan penerima yang berpotensi berhadapan dengan risiko keciciran sekiranya bantuan tidak diterima. Daripada 443 penerima zakat secara langsung, anggaran tersebut menghasilkan 66 orang pelajar yang berisiko mengalami gangguan terhadap kesinambungan pengajian. Nilai kewangan bagi *outcome* ini dianggarkan menggunakan proksi kos penggantian sebanyak RM5,000 bagi setiap kes keciciran yang dapat dielakkan, sebagaimana ditunjukkan dalam Jadual 1.

Berdasarkan pengiraan tersebut, nilai sosial yang dianggarkan bagi *outcome* pencegahan keciciran ialah RM330,000. Nilai ini menunjukkan bahawa intervensi zakat bukan sahaja memberikan bantuan kewangan secara langsung kepada penerima, malah berpotensi menyumbang kepada kesinambungan pendidikan pelajar dan mengurangkan risiko mereka menengalkan pengajian akibat tekanan kewangan.

Bagi *outcome* pencegahan keciciran pengajian, kajian ini menggunakan pendekatan kos yang dielakkan (*cost-avoidance approach*) sebagai asas kepada penentuan financial proxy. Nilai sebanyak RM5,000 bagi setiap kes keciciran yang dielakkan digunakan sebagai anggaran konservatif bagi mewakili sebahagian kos yang berpotensi dielakkan apabila seorang pelajar berjaya meneruskan pengajian. Pemilihan nilai ini dibuat secara berhati-hati kerana kajian tidak mempunyai data primer yang membolehkan kos sebenar keciciran diukur secara langsung pada peringkat individu. Oleh itu, nilai tersebut digunakan sebagai proksi kewangan yang konservatif dan tidak ditafsirkan sebagai kos sebenar yang ditanggung oleh institusi atau pelajar. Nilai RM5,000 turut diuji melalui analisis sensitiviti bagi menilai sejauh mana perubahan nilai proksi mempengaruhi keputusan SROI. Pendekatan ini selaras dengan prinsip SROI yang menggalakkan penggunaan anggaran kewangan yang munasabah, telus dan konservatif apabila nilai pasaran langsung tidak tersedia (Nicholls et al., 2012).

Bagi *outcome* peningkatan keselamatan makanan, kajian menggunakan kaedah kos penggantian (*replacement-cost method*) untuk menganggarkan nilai kewangan bantuan makanan yang diterima oleh pelajar melalui program Gerobok Rezeki. Pendekatan ini mengambil kira nilai makanan yang perlu digantikan sekiranya penerima tidak menerima bantuan tersebut, berdasarkan kos makanan yang munasabah dan tersedia di pasaran. Pemilihan RM30 sebulan bagi setiap penerima dibuat sebagai anggaran konservatif terhadap nilai minimum bantuan makanan yang diterima secara berkala. Nilai ini tidak dimaksudkan sebagai kos sebenar keseluruhan keperluan makanan pelajar, sebaliknya digunakan sebagai financial proxy yang sederhana dan berhati-hati bagi mewakili sebahagian manfaat ekonomi yang diterima oleh penerima. Pendekatan ini selaras dengan prinsip SROI yang menggalakkan penggunaan proksi kewangan yang munasabah apabila nilai pasaran langsung bagi sesuatu *outcome* tidak tersedia.

Bagi *outcome* kesejahteraan psikologi dan emosi, nilai RM300 bagi setiap penerima digunakan sebagai *financial proxy* bagi menganggarkan manfaat bukan pasaran yang berkaitan dengan pengurangan tekanan kewangan, peningkatan rasa kestabilan dan kelegaan emosi. Nilai ini tidak dimaksudkan sebagai ukuran klinikal kesihatan mental dan tidak menunjukkan bahawa setiap penerima memperoleh peningkatan kesejahteraan bernilai tepat RM300. Sebaliknya, ia merupakan anggaran kewangan konservatif bagi manfaat bukan pasaran yang tidak mempunyai harga pasaran secara langsung. Kaedah penilaian kesejahteraan (*wellbeing valuation*) mengiktiraf bahawa *outcome* seperti kesejahteraan, pendidikan dan manfaat sosial lain tidak semestinya mempunyai nilai pasaran dan oleh itu memerlukan kaedah penilaian alternatif bagi tujuan analisis ekonomi dan sosial (Fujiwara, 2019; Fujiwara & Campbell, 2011).

Secara keseluruhannya, pemilihan ketiga-tiga *financial proxy* dalam kajian ini dibuat berdasarkan kesesuaian antara jenis *outcome* dengan kaedah penilaian yang digunakan, ketersediaan data serta prinsip konservatif dalam monetisasi nilai sosial. Oleh sebab kajian ini merupakan analisis berasaskan data sekunder, nilai proksi tersebut perlu ditafsirkan sebagai anggaran nilai sosial dan bukannya ukuran langsung terhadap nilai sebenar yang dialami oleh setiap penerima. Pendekatan ini juga membolehkan ketidakpastian dalam andaian diuji melalui analisis sensitiviti, sekali gus mengurangkan risiko membuat tuntutan nilai sosial yang berlebihan. Prinsip SROI menegaskan bahawa hanya nilai yang boleh dikaitkan secara munasabah dengan aktiviti yang dinilai seharusnya dimasukkan dalam pengiraan (Nicholls et al., 2012).

Jadual 2: Pemetaan Input, Aktiviti, *Output*, *Outcome* dan *Financial proxy* Agihan Zakat UPTM Tahun 2024

Input	Aktiviti	<i>Output</i>	<i>Outcome</i>	<i>Financial proxy</i>	Nilai Sosial
RM464,912.90 agihan zakat	Bantuan kewangan kepada pelajar	443 pelajar menerima bantuan kewangan; anggaran 66 pelajar berisiko keciciran	Pencegahan keciciran dan kesinambungan pendidikan	Cost-avoidance; RM5,000 bagi setiap keciciran yang dielakkan	RM330,000
—	Bantuan makanan melalui program Gerobok Rezeki	Kira-kira 800 penerima sebulan	Peningkatan keselamatan makanan	Replacement-cost; RM30 bagi setiap penerima sebulan	RM288,000
—	Bantuan kewangan kepada penerima	443 penerima bantuan kewangan	Peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi	<i>Wellbeing valuation</i> ; RM300 bagi setiap penerima	RM132,900
Jumlah	—	—	Tiga outcome	—	RM750,900
SROI	—	—	—	RM750,900 ÷ RM464,912.90	1.62 : 1

Sumber: Jawatankuasa Zakat UPTM (2024); pengiraan kajian.

Data yang digunakan dalam kajian ini dianalisis pada peringkat agregat dan tidak melibatkan pendedahan identiti penerima secara individu. Maklumat peribadi seperti nama, nombor pengenalan, nombor kad pengenalan dan maklumat hubungan tidak digunakan dalam kajian. Data kajian diperoleh daripada Laporan Tahunan Zakat UPTM Tahun 2024 yang merupakan rekod rasmi Jawatankuasa Zakat UPTM. Pendekatan ini bertujuan memastikan kerahsiaan penerima bantuan terpelihara, di samping membolehkan analisis dibuat berdasarkan kategori bantuan, jumlah penerima dan bilangan penerima yang dilaporkan secara keseluruhan. Penggunaan data sekunder ini juga mengurangkan risiko pendedahan maklumat peribadi serta memastikan data kajian tidak boleh digunakan untuk mengenal pasti penerima secara individu.

Setelah setiap *outcome* dimonetakan menggunakan *financial proxy* yang bersesuaian, nilai sosial bagi ketiga-tiga *outcome* digabungkan untuk menghasilkan jumlah nilai sosial keseluruhan bagi agihan zakat UPTM tahun 2024. Nilai sosial bagi *outcome* pencegahan keciciran dan kesinambungan pendidikan dianggarkan sebanyak RM330,000, peningkatan keselamatan makanan sebanyak RM288,000, manakala peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi sebanyak RM132,900. Oleh itu, jumlah keseluruhan nilai sosial yang dihasilkan ialah RM750,900. Apabila dibandingkan dengan jumlah pelaburan zakat sebanyak RM464,912.90, kajian ini menghasilkan nisbah SROI sebanyak 1.62:1. Ini bermakna setiap RM1 yang dibelanjakan melalui agihan zakat UPTM pada tahun 2024 dianggarkan menghasilkan RM1.62 dalam bentuk nilai sosial.

Bagi menguji ketahanan dapatan kajian, analisis sensitiviti dijalankan dengan memvariasikan dua andaian utama, iaitu peratusan pelajar berisiko keciciran (10%, 15% dan 20%) serta nilai proksi kos yang diletakkan bagi setiap kes keciciran (RM4,000, RM5,000 dan RM6,000). Analisis ini menghasilkan sembilan senario yang masing-masing memberikan nilai SROI yang berbeza. Nisbah SROI paling rendah diperoleh pada 1.28 ($10\% \times \text{RM}4,000$), manakala nisbah tertinggi mencapai 2.05 ($20\% \times \text{RM}6,000$). Walaupun berlaku perubahan pada andaian utama, kesemua senario masih menunjukkan nilai SROI melebihi 1.0. Dapatan ini menunjukkan bahawa intervensi zakat UPTM secara konsisten menghasilkan nilai sosial yang positif walaupun di bawah andaian yang berbeza. Kestabilan ini menunjukkan bahawa dapatan SROI kekal positif dalam julat andaian yang diuji, namun keputusan tersebut masih bergantung pada andaian dan *financial proxy* yang digunakan.

Bagi memastikan anggaran nilai sosial tidak berlebihan, kajian ini mengambil kira prinsip *deadweight*, *attribution*, *displacement* dan *drop-off* dalam kerangka SROI. *Deadweight* merujuk kepada perubahan atau manfaat yang mungkin berlaku walaupun tanpa intervensi zakat, manakala *attribution* merujuk kepada bahagian perubahan yang mungkin berlaku hasil daripada sumbangan pihak atau intervensi lain. Dalam konteks kajian ini, anggaran *outcome* dibuat secara konservatif dengan mengiktiraf bahawa tidak semua perubahan dalam kesejahteraan pelajar semata-mata berpunca daripada bantuan zakat. *Displacement* pula merujuk kepada kemungkinan bahawa sesuatu manfaat menggantikan manfaat lain, manakala *drop-off* merujuk kepada pengurangan nilai sesuatu *outcome* dari semasa ke semasa. Memandangkan kajian ini menggunakan data sekunder pada peringkat agregat dan tidak mempunyai data longitudinal penerima, elemen-elemen tersebut ditangani melalui andaian konservatif dan analisis sensitiviti bagi menguji keteguhan anggaran SROI. Pendekatan ini bertujuan memastikan nilai sosial yang dilaporkan tidak melebihi impak yang munasabah dapat dikaitkan dengan program agihan zakat UPTM.

Secara keseluruhannya, metodologi yang digunakan dalam kajian ini mengintegrasikan prinsip kewangan sosial Islam dengan amalan moden penilaian impak sosial. Hasilnya ialah satu penilaian yang telus, ketat dari sudut akademik dan mampu menunjukkan manfaat ketara serta tidak ketara program zakat UPTM terhadap kebajikan pelajar dan daya tahan pendidikan.

Dapatan Kajian

Dapatan kajian ini memberikan pemahaman yang menyeluruh mengenai nilai sosial yang dijana melalui agihan zakat UPTM pada tahun 2024, yang dinilai menggunakan metodologi *Social Return on Investment* (SROI). Analisis ini memberi tumpuan kepada tiga *outcome* utama yang dikenal pasti melalui peta impak, iaitu: (1) pencegahan keciciran pelajar, (2) peningkatan keselamatan makanan, dan (3) peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi. Setiap *outcome* disokong oleh data empirikal daripada Jawatankuasa Zakat UPTM (2024) serta literatur akademik berkaitan kebajikan pelajar, kemiskinan dan daya tahan pendidikan.

Outcome utama pertama berkaitan dengan nilai pencegahan keciciran pelajar. Tekanan kewangan merupakan antara faktor yang boleh menjejaskan pengalaman dan kesinambungan pendidikan pelajar. Mat Daud dan Wahid (2024) menunjukkan bahawa bantuan zakat mempunyai peranan dalam menyokong proses pembelajaran dan prestasi pendidikan pelajar di institusi pendidikan tinggi Malaysia. Dalam konteks UPTM, jawatankuasa zakat menganggarkan bahawa kira-kira 15% daripada pelajar yang menghadapi kekangan kewangan berpotensi berisiko untuk tercicir sekiranya tidak menerima bantuan. Walau bagaimanapun, kadar 15% tersebut digunakan dalam kajian ini sebagai andaian konservatif bagi

menganggarkan bilangan penerima yang berpotensi mengalami risiko keciciran dan bukan sebagai kadar keciciran sebenar yang diperhatikan. Berdasarkan 443 penerima bantuan zakat secara langsung, andaian tersebut menghasilkan anggaran 66 pelajar yang berpotensi mendapat manfaat dari segi kesinambungan pengajian hasil sokongan zakat.

Satu proksi kos yang dikenali sebagai cost-avoidance proxy sebanyak RM5,000 digunakan bagi mengukur anggaran nilai ekonomi akibat pencegahan keciciran. Nilai tersebut ditetapkan sebagai *financial proxy* konservatif bagi setiap kes keciciran yang berjaya dielakkan dan tidak dimaksudkan sebagai kos sebenar yang ditanggung oleh seorang pelajar yang tercicir. Anggaran ini mengambil kira secara umum kemungkinan kehilangan manfaat pendidikan serta kos berkaitan ketidakstabilan kewangan dan akademik yang mungkin berlaku sekiranya pelajar tidak dapat meneruskan pengajian. Berdasarkan anggaran 66 pelajar yang berpotensi mendapat manfaat daripada pencegahan keciciran, jumlah nilai sosial yang dianggarkan ialah RM330,000. Nilai ini kemudiannya digunakan dalam pengiraan SROI sebagai anggaran nilai sosial bagi *outcome* pencegahan keciciran.

Outcome utama kedua melibatkan aspek keselamatan makanan, yang sebahagian besarnya dijana melalui program Gerobok Rezeki. Ketidakamanan makanan dalam kalangan pelajar universiti merupakan isu yang boleh mempengaruhi kesejahteraan dan prestasi akademik. Kajian Ahmad et al. (2021) menunjukkan bahawa ketidakamanan makanan mempunyai hubungan dengan kesejahteraan dan kejayaan dalam kalangan mahasiswa, manakala kajian sistematik oleh Galseku et al. (2026) menunjukkan bahawa ketidakamanan makanan mempunyai hubungan dengan prestasi akademik dalam kalangan pelajar pendidikan tinggi (Zafar & Aziz, 2026). Dalam konteks UPTM, program Gerobok Rezeki menyediakan bantuan makanan kepada pelajar yang memerlukan. Berdasarkan pendekatan penilaian yang digunakan dalam kajian ini, proksi kos penggantian sebanyak RM30 sebulan bagi setiap penerima digunakan sebagai anggaran konservatif nilai bantuan makanan yang diterima. Dengan andaian 800 penerima sebulan sepanjang tahun 2024, nilai keselamatan makanan yang dianggarkan ialah RM288,000, sekali gus menjadikannya penyumbang terbesar kepada jumlah keseluruhan nilai sosial.

Outcome ketiga ialah peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi. Kesukaran kewangan secara konsisten dikaitkan dengan peningkatan tekanan dan kebimbangan dalam kalangan pelajar (Mohamed et al., 2025). Pelajar yang bergelut untuk membayar yuran, makanan dan pengangkutan sering berhadapan dengan tekanan yang boleh menjejaskan tumpuan dan fungsi akademik mereka. Bagi menilai manfaat psikologi ini, satu proksi kewangan konservatif sebanyak RM300 bagi setiap penerima digunakan. Nilai tersebut merupakan anggaran *financial proxy* kajian bagi mewakili sebahagian nilai manfaat kesejahteraan yang mungkin diterima oleh penerima bantuan dan bukan ukuran klinikal atau nilai pasaran sebenar. Pendekatan penilaian kesejahteraan (*wellbeing valuation*) membolehkan perubahan dalam kesejahteraan yang tidak mempunyai harga pasaran secara langsung diterjemahkan kepada nilai kewangan bagi tujuan analisis ekonomi dan sosial (Fujiwara, 2019).

Apabila digabungkan, ketiga-tiga *outcome* ini menghasilkan jumlah nilai sosial asas sebanyak RM750,900. Apabila jumlah ini dibahagikan dengan jumlah keseluruhan pelaburan zakat sebanyak RM464,912.90, ia menghasilkan nisbah SROI sebanyak 1.62. Ini bermaksud setiap RM1 yang dilaburkan melalui agihan zakat menghasilkan kira-kira RM1.62 dalam nilai sosial yang dianggarkan. Dapatan ini menunjukkan bahawa nilai sosial yang dianggarkan daripada ketiga-tiga *outcome* adalah lebih tinggi daripada jumlah pelaburan zakat yang disalurkan.

Perbincangan

Dapatan SROI mendedahkan beberapa penemuan penting berkaitan peranan zakat dalam pendidikan tinggi dan potensi impaknya terhadap kesejahteraan pelajar. Nilai SROI sebanyak 1.62:1 menunjukkan bahawa setiap RM1 yang dilaburkan melalui agihan zakat menghasilkan kira-kira RM1.62 dalam nilai sosial yang dianggarkan. Dapatan ini menunjukkan bahawa agihan zakat bukan sahaja berfungsi sebagai mekanisme bantuan kewangan, tetapi turut menghasilkan manfaat sosial yang lebih luas melalui pengurangan risiko keciciran, peningkatan keselamatan makanan dan kesejahteraan psikologi pelajar. Dari perspektif kewangan sosial Islam, dapatan ini menyokong pandangan bahawa zakat boleh berperanan sebagai instrumen pembangunan sosial yang menghubungkan pemindahan sumber kepada pencapaian kesejahteraan penerima. Dalam konteks pendidikan tinggi, penemuan ini juga selari dengan kajian terdahulu yang menunjukkan bahawa bantuan kewangan dapat mengurangkan tekanan kewangan dan menyokong kesinambungan pengajian pelajar. Oleh itu, nilai SROI yang diperoleh memberikan anggaran kuantitatif bahawa agihan zakat mempunyai potensi menghasilkan nilai sosial yang melebihi nilai kewangan bantuan yang disalurkan, khususnya apabila manfaat ekonomi, pendidikan dan kesejahteraan dinilai secara bersama.

Salah satu implikasi paling signifikan daripada dapatan kajian ialah peranan agihan zakat dalam mencegah keciciran pelajar. Seperti yang ditunjukkan dalam dapatan kajian, nilai sosial bagi *outcome* pencegahan keciciran dianggarkan sebanyak RM330,000. Dalam konteks pendidikan tinggi, bantuan zakat boleh berfungsi sebagai sokongan kewangan yang membantu pelajar meneruskan pengajian apabila berhadapan dengan kekangan kewangan. Mat Daud dan Wahid (2024) menunjukkan bahawa bantuan zakat mempunyai peranan dalam menyokong proses pembelajaran dan prestasi pendidikan pelajar di institusi pendidikan tinggi Malaysia. Dalam kajian ini, anggaran 66 pelajar yang berpotensi mendapat manfaat daripada pencegahan keciciran digunakan sebagai asas pengiraan nilai sosial tersebut. Walaupun anggaran ini bergantung pada andaian kadar risiko 15%, dapatan tersebut menunjukkan bahawa bantuan zakat berpotensi menyumbang kepada kesinambungan pendidikan dan mengurangkan risiko pelajar meninggalkan pengajian akibat tekanan kewangan. Dari perspektif kewangan sosial Islam, dapatan ini memperlihatkan bahawa agihan zakat boleh berfungsi sebagai instrumen sokongan pembangunan insan, bukan semata-mata bantuan kewangan jangka pendek.

Dapatan kajian turut mengesahkan kepentingan menangani ketidakamanan makanan dalam kalangan pelajar. Ketidakamanan makanan merupakan salah satu faktor yang boleh menjejaskan kesejahteraan dan prestasi akademik pelajar (Ahmad et al., 2021). Dalam konteks kajian ini, program Gerobok Rezeki UPTM menyediakan bantuan makanan kepada kira-kira 800 pelajar, yang menghasilkan nilai sosial sebanyak RM288,000 berdasarkan anggaran RM30 sebulan bagi setiap penerima. Pendekatan replacement-cost yang digunakan menganggarkan nilai bantuan berdasarkan kos yang mungkin perlu ditanggung oleh penerima sekiranya bantuan tersebut tidak diterima, sekali gus memberikan anggaran konservatif bagi *outcome* ini. Dapatan ini menunjukkan bahawa bantuan makanan bukan sekadar memenuhi keperluan asas penerima, tetapi berpotensi menyokong tumpuan, kehadiran ke kelas dan kesejahteraan emosi pelajar. Dari perspektif *Maqasid al-Shariah*, intervensi ini boleh dikaitkan dengan pemeliharaan keperluan asas serta pemeliharaan akal (*hifz al-'aql*) melalui sokongan terhadap keupayaan pelajar untuk belajar. Oleh itu, nilai sosial yang dianggarkan menunjukkan bahawa intervensi zakat dalam bentuk bantuan makanan mempunyai manfaat sosial yang melangkaui nilai bantuan yang diterima secara langsung.

Kesejahteraan psikologi muncul sebagai satu lagi *outcome* penting hasil bantuan zakat. Ketidakstabilan kewangan merupakan antara punca utama kebimbangan dan tekanan emosi dalam kalangan pelajar (Mohamed et al., 2025). Dengan mengurangkan beban kewangan segera, bantuan zakat berpotensi menyokong ruang psikologi kepada pelajar untuk memberi tumpuan kepada keperluan akademik dan kehidupan harian. Dalam kajian ini, nilai RM300 bagi setiap penerima digunakan sebagai *financial proxy* untuk menganggarkan nilai sosial peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi, berdasarkan kaedah *wellbeing valuation*. Dengan 443 penerima bantuan kewangan, nilai sosial bagi *outcome* ini dianggarkan sebanyak RM132,900. Nilai tersebut mencerminkan manfaat sosial yang dirasakan oleh penerima hasil pengurangan tekanan kewangan dan peningkatan kesejahteraan emosi, walaupun nilai tersebut bukan merupakan ukuran klinikal kesihatan mental. Pendekatan ini selaras dengan prinsip SROI yang membenarkan penggunaan *financial proxy* bagi menganggarkan nilai *outcome* yang sukar dinilai secara langsung dalam pasaran. Dalam perspektif *Maqasid al-Shariah*, *outcome* ini turut berkait dengan pemeliharaan jiwa (*hifz al-nafs*) melalui pengurangan tekanan dan kebimbangan, serta pemeliharaan akal (*hifz al-'aql*) melalui sokongan terhadap keupayaan pelajar untuk mengekalkan fokus dan kestabilan dalam pembelajaran.

Keselarasan *outcome* zakat UPTM dengan Matlamat Pembangunan Mampan (SDG) turut memberikan gambaran tambahan mengenai relevansi global kewangan sosial Islam. Inisiatif agihan zakat UPTM menyokong beberapa matlamat SDG melalui *outcome* yang dikenal pasti dalam kajian ini. *Outcome* pencegahan keciciran pelajar mempunyai kaitan langsung dengan SDG 4 (Pendidikan Berkualiti) kerana bantuan kewangan dapat membantu mengurangkan kekangan ekonomi yang berpotensi mengganggu kesinambungan pengajian. *Outcome* peningkatan keselamatan makanan pula selari dengan SDG 2 (Tiada Kelaparan) melalui penyediaan bantuan makanan kepada pelajar yang memerlukan. Sementara itu, peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi mempunyai hubungan dengan SDG 3 (Kesihatan Baik dan Kesejahteraan) melalui pengurangan tekanan kewangan dan sokongan terhadap kesejahteraan penerima. Pada tahap yang lebih luas, intervensi zakat turut menyumbang kepada SDG 1 (Tiada Kemiskinan) dan SDG 10 (Mengurangkan Ketidaksamaan) dengan membantu pelajar daripada latar belakang ekonomi yang kurang berkemampuan untuk meneruskan pengajian dan menikmati peluang pendidikan yang lebih saksama. Keselarasan ini menunjukkan bahawa zakat bukan sekadar mekanisme kewajipan agama, tetapi turut berfungsi sebagai instrumen kewangan sosial yang menyokong pembangunan inklusif dan kesejahteraan masyarakat.

Daripada perspektif jurisprudens Islam, dapatan kajian ini mengukuhkan kepentingan agama dan etika dalam pengagihan zakat pendidikan. Pemeliharaan akal dicapai dengan memastikan pelajar dapat meneruskan pengajian tanpa gangguan, pemeliharaan jiwa disokong melalui bantuan makanan yang mencegah kelaparan dan kekurangan nutrisi, manakala pemeliharaan harta diperkukuh melalui pengurangan risiko beban kewangan yang boleh menjejaskan kelangsungan pendidikan. Keselarasan ini menunjukkan bahawa pengagihan zakat melalui institusi pendidikan bukan sahaja berasaskan objektif moral Islam, malah turut menyumbang kepada pembangunan sosioekonomi secara serentak.

Dapatan kajian juga menunjukkan bahawa struktur tadbir urus zakat UPTM memainkan peranan penting dalam memaksimumkan penciptaan nilai sosial. Tadbir urus yang kukuh melalui pengagihan yang sistematik, kriteria kelayakan yang jelas serta pelaporan yang telus dapat memastikan zakat sampai kepada penerima yang sepatutnya dan digunakan secara berkesan untuk memenuhi keperluan pelajar. Dalam konteks kajian ini, pendekatan tersusun UPTM melalui laporan terperinci dan pelaksanaan pelbagai bentuk bantuan menunjukkan

usaha memastikan bantuan benar-benar memenuhi keperluan pelajar. Dalam konteks SROI, tadbir urus sedemikian bukan sahaja menyokong keberkesanan agihan, malah memperkukuh kebolehpercayaan nilai sosial yang dihasilkan dan dilaporkan.

Akhir sekali, dapatan kajian ini menyerlahkan potensi zakat untuk dijadikan model yang boleh diperluas ke institusi pendidikan tinggi lain di Malaysia dan dalam konteks yang lebih luas. Nisbah SROI sebanyak 1.62 menunjukkan bahawa setiap RM1 pelaburan zakat menghasilkan RM1.62 nilai sosial yang dapat dianggarkan. Walaupun nilai ini bergantung pada konteks program dan kaedah penilaian yang digunakan, dapatan ini memberikan petunjuk bahawa pendekatan SROI berpotensi menjadi instrumen penilaian yang lebih sistematik dalam mengukur keberkesanan program zakat. Penemuan ini amat penting bagi universiti yang sedang mencari pendekatan kos efektif untuk menyokong kebajikan pelajar, khususnya melalui intervensi yang menyumbang kepada pengurangan risiko keciciran, peningkatan kesejahteraan dan pemeliharaan kesinambungan pendidikan. Dengan mengadaptasi alat pengukuran impak seperti SROI, universiti dapat memperkukuh keputusan dasar, menyokong permohonan pembiayaan, serta meningkatkan akauntabiliti kepada pihak berkepentingan seperti pembayar zakat, penerima dan pembuat dasar.

Kesimpulan

Dapatan kajian ini menunjukkan bahawa agihan zakat di Universiti Poly-Tech Malaysia (UPTM) pada tahun 2024 telah menjana nilai sosial yang signifikan dan boleh diukur serta memberikan petunjuk bahawa zakat berpotensi berfungsi sebagai instrumen pelaburan sosial yang berkesan dalam pendidikan tinggi. Dengan menggunakan kerangka *Social Return on Investment* (SROI), kajian ini berjaya mengkuantifikasikan beberapa *outcome* utama yang terhasil daripada agihan zakat, termasuk pencegahan keciciran pelajar, peningkatan keselamatan makanan serta peningkatan kesejahteraan psikologi dan emosi. Dapatan ini menunjukkan bahawa zakat tidak seharusnya dilihat semata-mata sebagai bantuan kebajikan jangka pendek, tetapi sebagai mekanisme strategik yang berpotensi memperkukuh daya tahan pelajar, menyokong kesinambungan pendidikan dan meningkatkan mobiliti sosioekonomi.

Nisbah SROI sebanyak 1.62 menunjukkan bahawa setiap RM1 pelaburan zakat yang disalurkan menghasilkan nilai sosial sebanyak RM1.62 berdasarkan andaian, *financial proxy* dan kaedah penilaian yang digunakan dalam kajian ini. Walaupun nilai tersebut bergantung pada konteks program dan kaedah pengukuran yang digunakan, analisis sensitiviti menunjukkan bahawa dapatan kajian kekal positif walaupun andaian konservatif digunakan. Hal ini memberikan keyakinan bahawa agihan zakat yang dilaksanakan bukan sahaja mempunyai nilai kewangan yang tersirat, malah menghasilkan manfaat sosial yang lebih luas kepada penerima. Pendekatan ini turut menunjukkan bahawa pengukuran impak melalui SROI boleh melengkapkan penilaian kewangan tradisional dengan memberikan gambaran yang lebih menyeluruh tentang keberkesanan penggunaan dana zakat.

Dari sudut *outcome*, bantuan zakat didapati berperanan dalam mengurangkan risiko keciciran dengan membantu pelajar memenuhi keperluan kewangan yang berkaitan dengan pendidikan dan kehidupan harian. Pada masa yang sama, intervensi keselamatan makanan melalui Program Gerobok Rezeki membantu menangani ketidakcukupan makanan yang berpotensi menjejaskan tumpuan, kesihatan dan prestasi akademik pelajar. Bantuan kewangan dan sokongan terhadap keperluan asas juga mempunyai implikasi terhadap kesejahteraan psikologi dan emosi kerana pengurangan tekanan kewangan dapat membantu pelajar menumpukan perhatian kepada pembelajaran serta meneruskan pengajian dalam keadaan yang lebih stabil. Ketiga-tiga

outcome ini menunjukkan bahawa manfaat zakat saling berkaitan dan boleh menyumbang secara langsung dan tidak langsung kepada keberlangsungan pendidikan pelajar.

Dapatan kajian juga memperlihatkan keselarasan yang kukuh antara agihan zakat UPTM dengan Matlamat Pembangunan Mampan (SDG), khususnya SDG 1 berkaitan pengurangan kemiskinan, SDG 2 berkaitan keselamatan makanan, SDG 3 berkaitan kesihatan dan kesejahteraan, SDG 4 berkaitan pendidikan berkualiti dan inklusif, serta SDG 10 berkaitan pengurangan ketidaksamaan. Hubungan antara kewangan sosial Islam dan Matlamat Pembangunan Mampan semakin mendapat perhatian dalam literatur (United Nations, 2015; Tok et al., 2022). Dari perspektif *Maqasid al-Shariah*, dapatan ini turut memperlihatkan bahawa pengurusan zakat dalam konteks pendidikan menyokong pemeliharaan akal, jiwa dan harta melalui penyediaan sokongan kewangan, makanan dan kesejahteraan yang membolehkan pelajar meneruskan pendidikan dengan lebih baik. Keselarasan ini menunjukkan bahawa agihan zakat di institusi pendidikan tinggi mempunyai dimensi pembangunan insan yang lebih luas dan tidak terhad kepada penyelesaian masalah kewangan penerima semata-mata.

Secara keseluruhannya, kajian ini menunjukkan bahawa zakat mempunyai potensi besar untuk dikembangkan sebagai instrumen pelaburan sosial yang lebih strategik dalam sektor pendidikan tinggi. Penggunaan SROI dapat membantu institusi zakat dan universiti menilai keberkesanan program secara lebih sistematik, mengenal pasti *outcome* yang paling signifikan serta memperkukuh akauntabiliti kepada pembayar zakat, penerima dan pihak berkepentingan. Dalam konteks UPTM, dapatan ini memberikan asas empirikal untuk memperkukuh perancangan dan pengagihan zakat pada masa hadapan agar lebih berorientasikan impak, keperluan penerima dan keberkesanan sosial. Pendekatan sedemikian bukan sahaja berpotensi meningkatkan nilai sosial yang dihasilkan daripada dana zakat, malah dapat memperkukuh peranan institusi zakat sebagai pemangkin pembangunan pendidikan, kesejahteraan pelajar dan pembangunan sosioekonomi masyarakat secara berterusan.

Penghargaan

Penghargaan dirakamkan kepada Universiti Poly-Tech Malaysia (UPTM) dan Jawatankuasa Zakat UPTM atas sokongan serta kerjasama dalam penyediaan data bagi pelaksanaan kajian ini.

Rujukan

- Abduh, M. (2019). The role of Islamic social finance in achieving SDG number 2: End hunger, achieve food security and improved nutrition and promote sustainable agriculture. *Al-Shajarah Journal of the International Institute of Islamic Thought and Civilization (ISTAC)*. <https://doi.org/10.31436/shajarah.v0i0.902>.
- Ahmad, N. S. S., Sulaiman, N., & Sabri, M. F. (2021). Food Insecurity: Is It a Threat to University Students' Well-Being and Success? *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(11), 5627. <https://doi.org/10.3390/ijerph18115627>.
- Allah Pitchay, A., Abdul Rahman, M., & Azhar, Z. (2025). Alleviating financial education debt through Zakah: Proposing HOPE model to public higher education institution. *Qualitative Research in Financial Markets*, 17(5), 1088–1112. <https://doi.org/10.1108/QRFM-01-2024-0021>.
- Ariffin, M. I., Mohd Hamizi, N. A. F., Mohd Shafe'e, N. F., & Adan, R. A. (2024). Exploring education zakat across various states in Malaysia and its determinants. *International Journal of Islamic Finance*, 2(2), 28–46. <https://doi.org/10.14421/ijif.v2i2.2312>.
- Aziz, S. Q. A., Mohamed Taha, N., Sandramogan, Y., Kasim, N. M., & Harun, S. A. (2025). Financial Issues and Students' Stress Among Private University Students in Selangor, Malaysia. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 9(4), 6982–6990. <https://dx.doi.org/10.47772/IJRISS.2025.90400514>.
- Corvo, L., Pastore, L., Mastrodascio, M., & Cepiku, D. (2022). The social return on investment model: A systematic literature review. *Meditari Accountancy Research*, 30(7), 49–86. <https://doi.org/10.1108/MEDAR-05-2021-1307>.
- Fujiwara, Daniel (2019) Valuing non-market goods using subjective wellbeing data. Doctoral thesis, London School of Economics and Political Science. https://researchonline.lse.ac.uk/id/eprint/135008/1/Fujiwara_Valuing-non-market-goods.pdf.
- Fujiwara, D., & Campbell, R. (2011). Valuation techniques for social cost-benefit analysis: Stated preference, revealed preference and subjective wellbeing approaches. London: HM Treasury. <https://www.gov.uk/government/publications/valuation-techniques-for-social-cost-benefit-analysis>.
- Galseku, P. M., Keenan, G. S., Stevenson, L., Cousins, R., Lingwood, J., Dixon, H., & Bourke, L. (2026). The Association between Food Insecurity and Academic Performance among Higher Education Students: A Systematic Review. *Current Nutrition Reports*, 15, 17. <https://doi.org/10.1007/s13668-026-00744-6>.
- Jawatankuasa Zakat UPTM.(2024). Laporan Tahunan Zakat 2024. Universiti Poly-Tech Malaysia. <https://app.jotform.com/zakat-uptm/zakat-uptm/page/110>.
- Mat Daud, M. S., & Wahid, H. (2024). Assessment of educational performances: The role of zakat and learning-teaching process in higher education institution in Malaysia. *Journal of Islamic Accounting and Business Research*. <https://doi.org/10.1108/JIABR-04-2024-0146>.
- Md Ismail, M. N., & Ali, N. A. (2022). Analisis agihan zakat oleh penolong amil institusi pengajian tinggi di Selangor. *Online Journal of Research in Islamic Studies*, 8(3). <https://doi.org/10.22452/ris.vol8no3.1>.
- Mohamed, M. R. B., Omar, S. S., Abu Bakar, N. A. B., & Arokiasamy, L. (2025). The effect of financial stress on mental health among university students. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 9(8), 1148–1170. <https://dx.doi.org/10.47772/IJRISS.2025.908000098>.
- Nicholls, J., Lawlor, E., Neitzert, E., & Goodspeed, T. (2012). A guide to social return on investment. The SROI Network. <https://www.socialvalueint.org/guide-to-sroi>.

- Rosman, R., Redzuan, N. H., Mokhtar, N. Z. N., Engku Ali, E. R. A., & Mohammed, M. O. (2022). Islamic social finance and sustainable development goals: Issues and challenges. *Journal of Islamic Finance*, 11(2), 56–67. <https://doi.org/10.31436/jif.v11i2.690>.
- Tok, E., Yesuf, A. J., & Mohamed, A. (2022). Sustainable Development Goals and Islamic Social Finance: From Policy Divide to Policy Coherence and Convergence. *Sustainability*, 14(11), 6875. <https://doi.org/10.3390/su14116875>.
- United Nations. (2015). Transforming our world: The 2030 Agenda for Sustainable Development. <https://digitallibrary.un.org/record/1654217?ln=en&v=pdf>.
- Zafar, M. B., & Aziz, Y. (2026). Zakat and Sustainable Development Goals: Does Islamic almsgiving reduce food insecurity? *Food Ethics*, 11, 15. <https://doi.org/10.1007/s41055-025-00200-1>.